

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**КРЮЧКО Т. О., КОВАЛЬ Т. І.,
МАРЧЕНКО О. Г., ТКАЧЕНКО О. Я.**

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ
ДО ВАКЦИНОПРОФІЛАКТИКИ
ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ
ДІТЕЙ ТА ДОРОСЛИХ**

Науково-методичний посібник

Львів
Видавництво «Магнолія 2006»
2023

Рецензенти:

С. О. Крамарев – д-р медичних наук, проф., зав. кафедрою дитячих інфекційних захворювань Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця.

Ю. П. Харченко – д-р медичних наук, проф., зав. кафедрою дитячих інфекційних хвороб Одеського Національного університету.

В. І. Похилько – д-р медичних наук, проф., професор кафедри педіатрії №1 з пропедевтикою та неонатологією Полтавського державного медичного університету

Крючко Т. О., Коваль Т. І., Марченко О. Г., Ткаченко О. Я.

С91 Сучасні підходи до вакцинопрофілактики інфекційних захворювань у дітей та дорослих: друге доповнене видання навчально-методичного посібника /Т. О. Крючко, Т. І. Коваль, О. Г. Марченко, О. Я. Ткаченко. – Львів: «Магнолія 2006», 2023 – 160 с.

ISBN 978-617-574-162-7

Вакцинопрофілактика визнана одним з найуспішніших і економічно ефективних заходів з усіх існуючих на сьогодні в сфері громадського здоров'я. Ключовими цілями імунізації є зменшення випадків захворювання, смертності та інвалідизації від інфекційних хвороб, а також формування колективного імунітету та зниження витрат системи охорони здоров'я на лікування захворювань інфекційної природи.

Саме тому, у навчально-методичному посібнику наведено сучасні дані щодо способів профілактики інфекційних хвороб, організацію вакцинального процесу, описано важливість проведення комунікацій з різними групами населення, техніка введення вакцин. Автори узагальнили основні накази МОЗ України, що регламентують проведення імунопрофілактики і туберкулінодіагностики, висвітлили сучасний календар щеплень та алгоритми проведення вакцинації, у тому числі з можливими його порушеннями. Окрім теоретичних питань, у посібнику читачі знайдуть обґрунтовані відповіді на запитання, які виникають у ході практичної діяльності та тестові завдання.

УДК 616.9-084:615.371]-053

Рекомендовано Вченою радою Полтавського державного медичного університету як навчально-методичний посібник для здобувачів ОПП 228 «Педіатрія», ОПП 222 «Медицина», лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України, лікарів-педіатрів, інфекціоністів, імунологів та лікарів загальної практики-сімейної медицини (протокол № 3 від 30.11.2022 р.).

ISBN 978-617-574-162-7

© Крючко Т. О., Коваль Т. І., Марченко О. Г.,
Ткаченко О. Я., 2023

© Видавництво «Магнолія 2006», 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. Стратегія розвитку імунопрофілактики в Україні	8
1.1. Епідемічна ситуація та стан здійснення епідеміологічного нагляду за інфекційними хворобами.	8
1.2. Діючі накази МОЗ України, що регламентують проведення імунопрофілактики і туберкулінодіагностики.	12
РОЗДІЛ 2. Щеплення дітей за віком	15
РОЗДІЛ 3. Щеплення дітей з порушенням календаря	18
РОЗДІЛ 4. Імунопрофілактика інфекційних хвороб у дітей із порушеннями стану здоров'я та за різних клінічних станів	26
4.1. Абсолютні протипоказання до введення вакцини	27
4.2. Вакцинація осіб з гострою хворобою з підвищенням / без підвищення температури, період реконвалесценції гострої інфекційної хвороби	27
4.3. Вакцинація осіб з хронічною хворобою	28
4.4. Вакцинація під час проведення терапії антибактеріальними, антимікотичними, протипаразитарними та противірусними препаратами	29
4.5. Вакцинація під час контакту з інфекційним хворим	29
4.6. Вакцинація осіб з алергією	30
4.7. Вакцинація під час проведення імуносупресивної терапії	34
4.8. Вакцинація осіб з первинним імунодефіцитом	35
4.9. Вакцинація осіб, які перебувають у контакті з особою, що має тяжку імуносупресію, імунодефіцит (за винятком ВІЛ-інфікованих)	37
4.10. Вакцинація ВІЛ-інфікованих	38
4.11. Вакцинація передчасно народжених дітей	39

4.12. Вакцинація щойно народжених (або новонароджених) дітей з низькою масою тіла.....	41
4.13. Вакцинація осіб з порушеннями обміну речовин (амінокислот, вуглеводів, ліпідів. Виключено: хвороби ендокринної системи, розлади харчування).....	42
4.14. Вакцинація дітей проти COVID-19	42
РОЗДІЛ 5. Рекомендації щодо перегляду вакцинації в Україні	51
5.1. Чотирьохдозовий графік вакцинації від гепатиту В	54
5.2. Бустерна вакцинація від кашлюка в 6 років.....	55
5.3. Вакцинація від поліомієліту за допомогою ІПВ.....	56
5.4. Вакцинація від Хіб-інфекції	57
5.5. Вакцинація вагітних	57
5.6. Вакцинація дорослих.....	60
5.7. Вакцинація від грипу.....	62
5.8. Вакцинація від менінгококової інфекції.....	63
5.9. Вакцинація від туберкульозу.....	64
5.10. Вакцинація недоношених дітей.....	64
РОЗДІЛ 6. Щеплення дорослих.....	67
6.1. Щеплення дорослих від дифтерії і правця	68
6.1.1. Постконтактна вакцинація від дифтерії.....	71
6.1.2. Тактика щодо екстреної профілактики правця.....	72
6.2. Вакцинація дорослих від грипу	76
6.3. Вакцинація від кору, краснухи, паротиту.....	80
6.3.1. Постконтактна вакцинація від кору, краснухи, паротиту	81
6.3.2. Тактика щодо постекспозиційної профілактики краснухи у вагітних	83
6.4. Вакцинація від гемофільної інфекції типу В (Hib)	84
6.5. Вакцинація від гепатиту А.....	85
6.5.1. Постконтактна вакцинація від гепатиту А.....	86
6.6. Вакцинація від гепатиту В.....	87
6.7. Вакцинація від вірусу папіломи людини (ВПЛ).....	89
6.8. Вакцинація від сказу.....	91
6.9. Вакцинація дорослих від гострої респіраторної хвороби COVID-19.....	99
РОЗДІЛ 7. Вакцинація дорослих із різними клінічними станами.....	107

7.1. Вакцинація осіб із злоякісними новоутвореннями	107
7.2. Вакцинація осіб із трансплантацією органів.....	108
7.3. Вакцинація вагітних.	108
7.4. Вакцинація під час лактації.....	110
7.5. Вакцинація під час захворювань, що характеризуються тяжкими порушеннями згортання крові	110
7.6. Вакцинація під час нещодавнього введення препаратів крові, що містять антитіла	111
7.7. Рекомендовані інтервали між вакцинацією для профілактики кору, паротиту, краснухи і вітряної віспи та введенням препаратів крові, що містять специфічні антитіла.....	112
7.8. Вакцинація після нещодавнього введення живої вірусної вакцини	113
7.9. Вакцинація у разі проведення хірургічних втручань.....	114
7.10. Вакцинація та проведення анестезії.....	114
РОЗДІЛ 8. Неспецифічні методи профілактики.....	115
Додаток 1. Практичні поради	119
Додаток 2. Техніка введення вакцин у дітей.....	120
Додаток 3. Відповіді на запитання, які виникають найчастіше.....	130
Додаток 4. Перелік медичних протипоказань до проведення профілактичних щеплень.....	132
Додаток 5. Перелік можливих несприятливих подій після імунізації, що потребують подальшого розслідування.....	135
Додаток 6. Календар профілактичних щеплень.....	136
Додаток 7. Календар рекомендованих щеплень.....	137
Додаток 8. Рекомендований графік вакцинації в Україні.....	138
Тести для самоконтролю	144
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	153

ВСТУП

Незважаючи на деяке зниження рівня інфекційної захворюваності, епідемічна ситуація щодо найпоширеніших інфекцій залишається напруженою. На такі інфекційні хвороби, як дифтерія, вірусні гепатити, кір, краснуха, епідемічний паротит, кашлюк та гемофільна інфекція, припадає близько 90 відсотків усіх зареєстрованих випадків. Окремі з них (краснуха та вірусний гепатит В) є причиною більшості уроджених аномалій та вад розвитку, що вкрай негативно позначається на здоров'ї населення та його генофонді, лягає важким тягарем на державний бюджет. Боротьба з інфекціями, яким можна запобігти саме засобами імунoproфілактики, є однією з пріоритетних проблем як в Україні, так і у світі. ВООЗ протягом останніх десятиліть послідовно впроваджує та реалізує розширену програму імунізації проти таких інфекційних хвороб, як дифтерія, правець, туберкульоз, поліомієліт, кашлюк та кір. На початку 90-х років ХХ століття до зазначеної програми включені щеплення проти гепатиту В та жовтої гарячки. Підтвердженням того, що шляхом вакцинації та застосування певного комплексу протиепідемічних заходів можна реально вплинути на рівень захворюваності, є ліквідація натуральної віспи, суттєві досягнення у ліквідації поліомієліту, зниження захворюваності на правець, дифтерію, кашлюк, епідемічний паротит, краснуху та кір.

Європейське регіональне бюро ВООЗ у програмному документі «Здоров'я—ХХІ: основи політики досягнення здоров'я для всіх у Європейському регіоні ВООЗ» визначило пріоритетні завдання щодо зниження захворюваності на інфекції, проти яких існують засоби імунoproфілактики [WHO, UNICEF, 2005]. Цей документ офіційно визнано в Україні основою державної політики в галузі охорони здоров'я та ідеологічним підґрунтям національ-

них програм імунопрофілактики населення, завдяки яким збільшився відсоток охоплення щепленнями населення цільових груп.

На тлі пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, перед медичною системою в Україні постає важлива проблема імунізації дітей та дорослих, впровадження додаткових заходів з метою попередження поширення даної інфекції серед населення та тяжкого перебігу захворювання.

Важливою проблемою залишається надання екстреної вакцинації проти сказу і правця, що викликає багато запитань серед медичних працівників. Дані питання висвітлені в даному посібнику з урахуванням національних нормативних документів і рекомендацій ВООЗ.

Представлений навчально-методичний посібник є актуальним виданням, яке висвітлює сучасні погляди щодо вакцинації, засновані на засадах доказової медицини та найсучасніших вітчизняних і міжнародних нормативних документах. Посібник рекомендований широкому колу фахівців – педіатрам, сімейним лікарям, інфекціоністам, імунологам, а також може бути використаний під час підготовки студентів та лікарів-інтернів вищих медичних навчальних закладів.

Навчально-методичне видання

КРЮЧКО Тетяна Олександрівна
КОВАЛЬ Тетяна Ігорівна
МАРЧЕНКО Олена Геннадіївна
ТКАЧЕНКО Ольга Ярославівна

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ
ДО ВАКЦИНОПРОФІЛАКТИКИ
ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ
ДІТЕЙ ТА ДОРОСЛИХ**

Навчально-методичний посібник

Підп. до друку 18.12.2022 р.
Формат 60×84/16. Папір друк. № 2. Гарнітура PetersburgС.
Умовн. друк. арк. 9,06. Наклад 100 прим.

Видавництво «Магнолія 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна, тел.: +38 (050) 370-19-57

e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця Марченко Т. В.